

Dr hab. Marek Wróblewski, Prof. UWCr.
Zakład Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Integracji Europejskiej
Instytut Studiów Międzynarodowych
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Wrocławski

RECENZJA

pracy doktorskiej Pana mgr Dawida Kościewicza „Ewolucja fińskiego państwa dobrobytu w latach 1995-2014”

(Promotor: dr hab. Wiesław Wątroba, prof. UE we Wrocławiu)

1. Uwagi wstępne – znaczenie i aktualność problematyki podjętej w pracy

Problematyka podjęta w recenzowanej rozprawie doktorskiej – ewolucja fińskiego modelu państwa dobrobytu – może zostać usytuowana zasadniczo w obrębie kilku dyscyplin naukowych. Badane zagadnienie rozpatrywane jest zarówno w ramach nauk ekonomicznych, jak również w ramach nauk prawnych i nauk o polityce. Specyfika obszaru badawczego ujętego w przedmiotowej dysertacji ma zatem charakter złożony i wymaga podejścia multidyscyplinarnego, które umożliwi uchwycenie całościowej perspektywy analitycznej, przy czym w niniejszej dysertacji perspektywa ekonomiczna ma charakter dominujący.

Należy zauważyć, iż ranga wskazanej problematyki jest nadal znacząca z uwagi na jej fundamentalny charakter odnoszący się do pryncypiów funkcjonowania współczesnego państwa jako takiego. W tym obszarze badań ważny obszar naukowej eksploracji stanowi efektywność państwa dobrobytu (którego adekwatną egzemplifikacją jest generalnie rzecz ujmując model nordycki). Jednocześnie trwająca od dłuższego czasu poważna dyskusja na temat efektywności określonych modeli państwa (naukowa oraz polityczna) potwierdza wysoką rangę przedmiotowej problematyki. Warto dodać, iż debata ta budzi szereg kontrowersji i jest osią ważnego sporu doktrynalnego. Zwolennicy podejścia neoliberalnego w ekonomii wskazują przede wszystkim na wysokie koszty utrzymywania państwa dobrobytu oraz nadmierną rolę sektora publicznego (kosztem sektora prywatnego oraz sprawności mechanizmów wolnorynkowych), natomiast zwolennicy podejścia etatystycznego akcentują konieczność szerszej ingerencji państwa w sferze gospodarczej oraz społecznej z uwagi na niedoskonałość właśnie rozwiązań wolnorynkowych. W związku z tym podjęcie tej tematyki oraz pogłębiona analiza ewolucji państwa dobrobytu na przykładzie Finlandii bardzo dobrze wpisuje się we wskazany nurt badań oraz dyskusji, tym bardziej, że na gruncie polskim

identyfikowana jest również odczuwalna luka wydawnicza w tym zakresie. Należy także zauważyć, iż relewantność podjętej problematyki wynika z wyzwań kreowanych przez postępujący proces globalizacji oraz ujawniające się okresowo poważne zaburzenia w funkcjonowaniu gospodarek rynkowych oraz rynków finansowych skutkujące występowaniem różnych typów kryzysów. W rezultacie analizy dotyczące modelu państwa zdolnego do absorpcji zewnętrznych szoków, efektywnej produkcji i dystrybucji dóbr publicznych w warunkach koniunktury i dekonunktury oraz ochrony społeczeństwa stają się niezwykle ważne.

Stąd też wybór przedmiotu dysertacji uznaję za aktualny, trafny i ważny, także biorąc pod uwagę zachodzące przeobrażenia w gospodarce światowej oraz wynikające z tego faktu konsekwencje ekonomiczne, polityczne i społeczne.

2. Uwagi dotyczące hipotez i metod badawczych, celu pracy oraz struktury pracy

We Wstępie, obok nakreślenia ogólnego tła merytorycznego rozprawy oraz uzasadnienia wyboru problemu badawczego (a także właściwego uzasadnienia okresu obejmującego podjęte badania), został klarownie zdefiniowany obszar badawczy w postaci analizy fińskiego modelu państwa dobrobytu w latach 1995-2014. W szczególności Autor podjął się analizy ewolucji państwa dobrobytu w Finlandii we wskazanym okresie wraz z identyfikacją zasadniczych determinant (politycznych, prawnych, ekonomicznych oraz społecznych) kształtujących owe przeobrażenia. Należy podkreślić, iż Autor przedmiotowej rozprawy koncentruje się zasadniczo w swoich analizach tylko na Finlandii, traktując ten kraj jako osobne (indywidualne) studium przypadku, przy czym kontekst nordyckiego modelu państwa dobrobytu został wykorzystany w pracy do właściwego osadzenia merytorycznego prowadzonego dyskursu w szerszej perspektywie.

W ten sposób Autor stworzył należyte podstawy do wyartykułowania dwóch zasadniczych celów badawczych (organizujących prowadzony dalej w pracy dyskurs) oraz sformułowania także dwóch pobocznych celów badawczych. Głównym celem badawczym przyjętym przez Autora jest zatem *„przedstawienie najważniejszych instytucji fińskiego państwa dobrobytu oraz ich zmian w latach 1995-2014 w świetle uwarunkowań politycznych, prawnych, ekonomicznych i społecznych, jakim fińskie państwo podlegało w obranym okresie czasowym”* oraz *„analiza zmian fińskiego państwa dobrobytu w obranym okresie na tle zasad koncepcji nordyckiego modelu państwa dobrobytu, a zwłaszcza próba oceny, jak zmiany instytucji fińskiego państwa dobrobytu można skonfrontować z tymi zasadami”*. Cele

poboczne odnoszą się natomiast do przedstawienia nordyckiego modelu państwa dobrobytu (jako koncepcji modelu społeczno-ekonomicznego) oraz prezentacji ewolucji fińskiego państwa dobrobytu wraz z próbą oceny jego efektywności (na bazie przyjętych wskaźników). Na tej podstawie Autor sformułował w tej części rozprawy cztery główne hipotezy badawcze (poddane później weryfikacji) oraz osiem pytań badawczych (określających strukturę rozprawy i jej wewnętrzną konstrukcję).

W rezultacie można stwierdzić, iż cele dysertacji są ambitne i złożone, wymagające od Autora umiejętności integracji wiedzy z różnych dyscyplin nauki. Ponadto zarówno cele pracy, jak również główne hipotezy zostały generalnie sformułowane we właściwy sposób i adekwatnie do zdefiniowanego obszaru badawczego. Poprawnie też korespondują z pytaniami badawczymi zaproponowanymi przez Autora. W tej części rozprawy zostały również zarysowane ramy metodologiczne prowadzonych badań (Autor wykorzystuje podejście indukcyjne) oraz wskazuje na wykorzystane metody badawcze. Wymiar metodologiczny może zostać także uznany za właściwy w świetle zdefiniowanych celów pracy oraz specyfiki obszaru badawczego. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, iż zaproponowana przez Autora metodologia prowadzonych badań znajduje swoje uzasadnienie w przekrojowym podejściu do problemu oraz multidyscyplinarnym jego ujęciu.

Recenzowana rozprawa doktorska jest obszerna i liczy łącznie 240 stron, z czego tekst zasadniczy zajmuje 220 stron. Praca została skonstruowana w sposób konwencjonalny; zawiera spis treści, wstęp, cztery rozdziały analityczne, zakończenie, a także spisy tabel i rysunków oraz wykaz wykorzystanej literatury. Oceniając zasadniczą konstrukcję przedmiotowej rozprawy doktorskiej należy stwierdzić, iż struktura pracy nie budzi zastrzeżeń, jest adekwatna do prezentowanych treści i umożliwia prowadzenie poprawnego dyskursu badawczego. Układ i kolejność poszczególnych rozdziałów są prawidłowe, podobnie jak struktura wewnętrzna poszczególnych części rozprawy, właściwie porządkuje podejmowane wątki w wymiarze merytorycznym oraz zachowuje logiczny ciąg analizy. Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje konsekwencja, jaka jest widoczna w konstrukcji całej dysertacji. Każdy rozdział rozpoczyna syntetyczne wprowadzenie, natomiast kończy wartościowe podsumowanie wraz z wnioskami. Taki zabieg sprawia, iż rozprawa cechuje się harmonią i przejrzystością w wymiarze jej wewnętrznej budowy.

3. Uwagi dotyczące poszczególnych rozdziałów pracy

Rozdział 1. Pojęcie, typologie i teorie ewolucji modeli państwa dobrobytu.

Rozdział pierwszy ma wyraźnie teoretyczny charakter i został poświęcony przede wszystkim na prezentację ogólnej koncepcji państwa dobrobytu. Dlatego też Autor trafnie rozpoczął prowadzony przez siebie dyskurs od przeglądu definicji starających się uchwycić istotę państwa dobrobytu oraz wskazania zasadniczych jego atrybutów. Ponadto w tej części pracy zostały przedstawione główne teorie funkcjonujące w obrębie nauk ekonomicznych, które odnoszą się do modelowego ujęcia państwa dobrobytu, a także zaprezentowano typologię tego rodzaju państw. Należy zauważyć, iż Autor prezentuje i analizuje ewolucję fińskiego państwa dobrobytu w kontekście nordyckiego modelu państwa dobrobytu (będącego szerszym ujęciem problemu).

Rozdział ten skonstruowany został w sposób poprawny, wykazując przy tym dobre przygotowanie teoretyczne Autora do analizy problematyki stanowiącej obszar badawczy pracy. Autor w udany sposób zaprezentował różne spojrzenia teoretyczne na problematykę państwa dobrobytu, a także w poprawny sposób wyartykułował wzajemne powiązania i interakcje pomiędzy różnymi jego ujęciami. W analizowanym rozdziale zaprezentowane zostały teorie naukowe relewantne w tym obszarze badań, które uznawane są za wiodące dla wyjaśniania ważnych aspektów związanych z konstrukcją i funkcjonowaniem państwa dobrobytu. Ta część rozprawy obejmuje zatem wszystkie zasadnicze kwestie teoretyczne związane z samą istotą państwa dobrobytu oraz buduje właściwy do podjętego tematu aparat pojęciowy i terminologiczny, a także pożądane ramy analityczne do dalszych rozważań. W efekcie rozdział ten oceniam pozytywnie.

Pewne kontrowersje może natomiast budzić tak rozległe prezentowanie poglądów J.M. Keynesa (str. 22-26). Wprawdzie należy się zgodzić z konstatacją Autora, iż dla rozwoju państwa dobrobytu konieczne było szersze wykorzystanie instrumentów interwencjonizmu państwowego (a Keynes był niewątpliwie wybitnym teoretykiem takiego podejścia w gospodarce), to jednak biorąc pod uwagę zasadnicze cele badawcze pracy, jej strukturę oraz objętość, tak szerokie eksponowanie poglądów przywołanego ekonomisty wydaje się nie do końca potrzebne. Warto jednak dodać w tym miejscu, iż sformułowana uwaga ma charakter polemiczny i wynika z subiektywnego podejścia do konstrukcji tej części pracy, jakie mogą wykazywać różni autorzy.

Zdziwienie wywołuje również zastosowany w tym rozdziale zabieg redakcyjny (jak sądzę będący intencjonalnym działaniem Autora), polegający na umieszczeniu na str. 22 (rozdz. 1) oraz str. 56 (Podsumowanie i główne wnioski do rozdz. 1.) tego samego fragmentu tekstu *„Znaczenie Keynesa, w kontekście walki z kryzysem oraz kształtowania aktywnej polityki ekonomicznej państwa jest niepowtarzalne. Dostarczył on bowiem teoretycznych argumentów i praktycznych wskazań na rzecz istotnego zwiększenia roli państwa w gospodarce poprzez aktywne działania na rzecz jednej konkretnej wartości (najwyższej) dla bezpieczeństwa i stabilności gospodarki tj. pełnego zatrudnienia”*. Można tylko domniemywać, iż w części wnioskującej do rozdziału 1. zamiarem Autora było zebranie najważniejszych obserwacji z całego rozdziału i ich ponowne wyeksponowanie na jego końcu. Wydaje się jednak, iż takie podejście (identyczny fragment tekstu pojawiający się w dwóch miejscach dysertacji) nie jest szczególnie fortunny.

Rozdział 2. Geneza i charakterystyka fińskiej odmiany nordyckiego państwa dobrobytu.

Rozdział drugi został poświęcony zasadniczo na wszechstronną prezentację genezy fińskiego państwa dobrobytu, która została przeprowadzona w szerszym kontekście, za jaki przyjęto nordycki model państwa dobrobytu. W tej części pracy Autor przeprowadził swoistą inwentaryzację oraz analizę kluczowych determinant polityczno-prawnych i ekonomiczno-społecznych kształtujących przeobrażenia nordyckiego i fińskiego państwa dobrobytu. Ponadto w rozdziale tym została również przeprowadzona analiza wielkości oraz struktury wydatków fińskiego państwa dobrobytu w latach 1995-2015.

Ten rozdział rozprawy doktorskiej w mojej ocenie został opracowany prawidłowo, umiejętnie łącząc szereg informacji, faktów oraz formułowanych na tej podstawie wniosków i ocen prezentowanych zjawisk. Autor wykazał się znajomością istotnych kwestii odnoszących się do nordyckiego modelu państwa dobrobytu, sprawnie przedstawiając jego kluczowe atrybuty i cechy charakterystyczne. Dopiero na tak zarysowanym tle merytorycznym w rozprawie przedstawiono w interesujący sposób ewolucję fińskiego państwa dobrobytu (wykorzystując perspektywę historyczną). Autor zachował tutaj poprawną chronologię opisywanych zdarzeń i faktów, czyniąc swój wywód klarownym i konsekwentnym. Jednocześnie koncentrując się słusznie na długookresowych przeobrażeniach najważniejszych elementów fińskiego państwa dobrobytu (m.in. przedstawiono w pracy kluczowe reformy wewnętrzne, stopniową implementację nowych

regulacji prawnych czy też ważne zmiany społeczno-kulturowe mające związek z etapową budową państwa dobrobytu w Finlandii). Ponadto w tym rozdziale w udany sposób Autor przedstawił zarówno polityczno-prawne, jak również ekonomiczno-społeczne uwarunkowania ewolucji fińskiego państwa dobrobytu. Na uwagę zasługuje usprawiedliwione silne wyeksponowanie w tej części rozprawy roli innowacyjności oraz sektorów wysokiej technologii w ewolucji modelu gospodarczego badanego kraju. Autor w umiejętny sposób przedstawił również tutaj ewaluację fińskiego państwa dobrobytu przez pryzmat zmian w odniesieniu do wielkości oraz struktury wydatków publicznych. Takie podejście umożliwiło zbudowanie właściwych podstaw faktograficznych (na bazie konkretnych pomiarów zmian wydatków) do formułowania istotnych spostrzeżeń dotyczących ewolucji fińskiego państwa dobrobytu.

Przy ogólnie pozytywnej ocenie tego rozdziału, chciałbym jednak podnieść w tym miejscu jedno tylko zastrzeżenie formalne. Przy Wykresie 2.1. (str. 75) Autor wskazuje jako źródło przedstawionych informacji „*opracowanie własne*”. Doceniając rzecz jasna samodzielność Autora w tym względzie, wydaje się, iż forma wskazania źródła danych ujętych na przedmiotowym wykresie powinna być jednak bardziej konkretna i precyzyjna (np. *opracowanie własne na podstawie ...*).

Rozdział 3. Wymiar polityczny i prawny ewolucji fińskiego państwa dobrobytu.

Rozdział trzeci koncentruje się na prezentacji i analizie ewolucji fińskiego państwa dobrobytu w wymiarze prawnym oraz politycznym, uznając przedmiotowe zmiany w wymienionych tutaj sferach za kluczowe czynniki definiujące przekształcenia modelu społeczno-ekonomicznego Finlandii. W rezultacie w tej części pracy Autor analizuje zmiany ustawodawstwa oraz funkcjonowania instytucji zabezpieczenia społecznego Finlandii, rynek pracy, zmiany obserwowane w szeroko ujmowanym sektorze edukacji (obejmującym także szkolnictwo wyższe) oraz zmiany w systemie ochrony zdrowia. Ponadto w rozdziale tym analiza ewolucji fińskiego państwa dobrobytu uwzględnia również wpływ procesu integracji wskazanego kraju ze strukturami Unii Europejskiej.

Zarówno konstrukcja tego rozdziału, jak i prowadzony tutaj dyskurs są w mojej ocenie poprawne, dostarczając ważnych obserwacji oraz interpretacji w odniesieniu do systemowych podstaw warunkujących ewolucję fińskiego państwa dobrobytu. Za szczególnie istotne można uznać relatywnie szczegółowe omówienie reform w sferze bezpieczeństwa socjalnego przeprowadzanych w Finlandii od lat 90. XX wieku. Wprowadzane zmiany w

przedmiotowym zakresie zostały umiejętnie przedstawione na tle zmian politycznych zachodzących w badanym okresie w tym kraju. W ten sposób Autor zarysował niezwykle ważny kontekst systemowy objaśniający analizowane zagadnienia bowiem przeobrażenia polityczne w naturalny sposób determinują możliwe koncepcje odnoszące się do roli państwa w sferach gospodarczej i społecznej. Ponadto na uwagę zasługuje szczegółowa prezentacja i analiza zmian w sferze fińskiego systemu emerytalnego, który można uznać za jeden z kluczowych filarów funkcjonowania państwa dobrobytu. W rozdziale trzecim Autor w udany sposób włączył również w prowadzony dyskurs funkcjonowanie rynku pracy w Finlandii, wskazując na inicjatywy reformatorskie mające swoje konsekwencje dla modelu fińskiego państwa dobrobytu. W tym kontekście ważnym elementem tej części rozprawy jest także wyeksponowanie poważnych zagrożeń dla rynku pracy oraz ryzyka potencjalnych napięć, które mogą towarzyszyć tym wyzwaniom (m.in. wyeksponowano problem niekorzystnych zmian demograficznych). W przypadku analizy ewolucji fińskiego państwa dobrobytu za ważne jego elementy Autor słusznie uznał również zmiany zachodzące w sferze edukacji oraz systemu ochrony zdrowia. Wskazane wątki zostały poprawnie zaprezentowane i przeanalizowane. Należy również zwrócić uwagę, iż Autor wprowadził słusznie do dyskursu w tej części pracy odniesienia do wpływu integracji Finlandii z UE, uznając je trafnie za ważną determinantę analizowanych procesów. W rezultacie, biorąc pod uwagę jakość analizy w przedmiotowym rozdziale oraz jej zakres, tę część pracy oceniam zdecydowanie pozytywnie.

Rozdział 4. Wymiar ekonomiczny i społeczny ewolucji fińskiego państwa dobrobytu.

Rozdział czwarty zawiera przede wszystkim pogłębioną analizę podstawowych wskaźników opisujących sytuację społeczno-ekonomiczną Finlandii, a także analizę zmian międzynarodowej konkurencyjności gospodarki tego kraju. W szczególności w tej części pracy zostały zidentyfikowane najpoważniejsze problemy ekonomiczno-społeczne w przyjętym do analizy okresie, a ponadto została zarysowana pozycja konkurencyjna fińskiej gospodarki na arenie międzynarodowej oraz przeanalizowano także ewolucję fińskiego modelu państwa dobrobytu w oparciu w wspomniane powyżej mierniki ekonomiczne i społeczne. Jednocześnie rozdział ten zawiera również analizę wpływu procesów globalizacji na ewolucję fińskiego modelu społeczno-gospodarczego.

Rozdział ten w mojej ocenie należy uznać za bardzo istotny z punktu widzenia realizacji celów badawczych całej pracy. Jest to bowiem swoista kwintesencja przeprowadzonych

wcześniej analiz oraz prowadzonych wywodów. Identyfikując najpoważniejsze problemy ekonomiczno-społeczne Finlandii oraz dokonując w istocie rzeczy także oceny konkurencyjności fińskiej gospodarki możliwa stała się ewaluacja efektywności modelu państwa dobrobytu w tym kraju. Warto zauważyć, iż dobór wykorzystanych tutaj mierników ekonomicznych i społecznych, a także kilku powszechnie akceptowanych międzynarodowych indeksów konkurencyjności jest poprawny i pozwolił na obiektywną ocenę sprawności modelu społeczno-ekonomicznego Finlandii. Jednocześnie formułowane przez Autora wnioski na podstawie pomiarów zjawisk społeczno-ekonomicznych w mojej ocenie są wartościowe w wymiarze kognitywnym. Ponadto niezwykle interesujące jest tutaj skonfrontowanie wartości szeregu wspomnianych wskaźników odnoszących się do Finlandii z ich odczytami dla pozostałych krajów nordyckich (tj. Danii, Islandii, Norwegii i Szwecji). Zabieg ten pozwolił na uchwycenie specyfiki badanego kraju na tle regionu, co także wykreowało dodatkową wartość dodaną w przeprowadzonych analizach.

Przy ogólnie pozytywnej ocenie tego rozdziału chciałbym jednak zwrócić uwagę na dwie kwestie nieco polemiczne. Wątpliwości może budzić włączenie do głównego dyskursu tak szczegółowego opisu konstrukcji *Globalnego Indeksu Konkurencyjności* (str. 192). Wydaje się, iż bardziej zasadnym byłaby prezentacja tego typu informacji w przypisie objaśniającym. Ponadto pewien niedosyt sprawia relatywnie ograniczony zestaw wskaźników pokazujących pozycję Finlandii na tle innych krajów w dodatkowych wymiarach analitycznych. Dla przykładu warto byłoby także wykorzystać *Index of Economic Freedom* czy też *FDI Regulatory Restrictiveness Index*. W rezultacie możliwa byłaby pełniejsza prezentacja specyfiki fińskiego państwa dobrobytu oraz ocena jego efektywności. Zaznaczam jednak, iż powyższe uwagi mają w gruncie rzeczy subiektywny charakter i nie deprecjonują w żaden sposób przyjętego przez Autora niniejszej rozprawy doktorskiej sposobu konstrukcji dyskursu oraz linii argumentacyjnej.

Zakończenie.

W ostatniej części pracy – Zakończeniu – Autor przeprowadził swoistą konfrontację zakładanych i zdefiniowanych celów badawczych pracy z osiągniętymi wynikami. W konsekwencji podsumowuje oraz porządkuje na podstawie przeprowadzonych analiz i zgromadzonego materiału źródłowego zasadnicze wnioski wynikające w podjętych badaniach.

Zeprezentowane w tej części pracy wnioski wraz z ich uzasadnieniem można uznać za poprawne w świetle wykorzystanych metod badawczych oraz dostępnych materiałów źródłowych. Autor zasadniczo zrealizował zakładane cele badawcze (zarówno cele główne, jak również cele szczegółowe) oraz udzielił satysfakcjonujących odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze. Na uwagę zasługuje także przeprowadzenie finalnej analizy SWOT podsumowującej w trafny i przejrzysty sposób obserwacje poczynione w całym wcześniej prowadzonym dyskursie.

Pewne zdziwienie budzi tylko sama konstrukcja przedmiotowej części. Autor w Zakończeniu ponownie przedstawił cele pracy oraz opisał jej strukturę. W związku z tym powstaje pytanie czy powielanie informacji *de facto* zamieszczonych słusznie we Wstępie, znajduje swoje uzasadnienie.

4. Bibliografia

Praca została oparta na relatywnie obszernym zbiorze materiałów źródłowych, który obejmuje dostępną literaturę przedmiotu (głównie publikacje zagraniczne), jak również opracowania problemowe, raporty analityczne (OECD i WEF), a także publikacje internetowe oraz szereg materiałów statystycznych. Należy pozytywnie odnotować fakt, iż wykorzystane materiały źródłowe obejmują zróżnicowany przekrój typologiczny. W rezultacie wskazany zbiór materiałów źródłowych poprawnie koresponduje z celami badawczymi dysertacji oraz umożliwił realizację zdefiniowanych zamierzeń, uwzględniając przyjęte w pracy założenia metodologiczne. Przeprowadzona selekcja i wybór materiałów źródłowych zapewniły dobre podstawy teoretyczne, faktograficzne oraz dostęp do danych statystycznych, które stanowią ważny element tej pracy. Sposób wykorzystania materiałów źródłowych jest również poprawny.

5. Inne uwagi ogólne

Ocena formalna niniejszej dysertacji nie budzi generalnie zastrzeżeń. Praca została przygotowana z należytą starannością w wymiarze językowym i edytorskim. W warstwie językowej nie stwierdzono znaczących uchybień oraz błędów (z kilkoma wyjątkami, o czym będzie jeszcze mowa). Wykorzystano właściwy aparat terminologiczny oraz w klarowny sposób prowadzono dyskurs. Elementy graficznej prezentacji danych statystycznych lub

innego typu informacji (tj. tabele i wykresy) zostały we właściwy sposób opracowane i zintegrowane z głównym dyskursem.

Pomimo jednak poprawnie przygotowanej rozprawy doktorskiej w wymiarze formalnym, Autor nie ustrzegł się kilku drobnych uchybień. W rozprawie pojawiają się niekiedy błędnie odmienione końcówki fleksyjne, powtórzenia wyrazów, brak spójników, tzw. literówki czy też drobne niezgrabności stylistyczne. W niektórych przypadkach Autor niepotrzebnie konstruuje bardzo długie zdania, gubiące nie tylko walory stylistyczne, ale też będące mocno niejasne. Przykładem tego może być zdanie umieszczone już we Wstępie (str. 9) *„Z tego względu przygotowanie pracy było pewnym pionierskim działaniem co rodziło pewne trudności, ale wszystkim było dla autora źródłem satysfakcji z podjęcia trudnego, ale nieznanego w Polsce tematu, czym chciałby wnieść swój wkład w badania ekonomiczne na temat funkcjonowania i ewolucji współczesnych państw dobrobytu”* (pisownia oryginalna). Warto jednak jeszcze raz podkreślić, iż wskazane drobne uchybienia występują w pracy incydentalnie i w żaden sposób nie obniżają jej zasadniczo bardzo wysokiej oceny w wymiarze formalnym oraz redakcyjnym.

6. Ogólna ocena pracy

Rozprawa doktorska Pana mgr Dawida Kościewicza odpowiada aktualnym potrzebom badawczym i jest interesującym wkładem w ważną debatę dotyczącą ewolucji fińskiego państwa dobrobytu (i szerzej rzecz ujmując nordyckiego modelu państwa dobrobytu). Wnikliwa lektura rozprawy powala na stwierdzenie, iż Autor zrealizował podstawowe cele badawcze w stopniu zadowalającym. Przeprowadzone badania pozwoliły również odpowiedzieć na zdefiniowane pytania badawcze. Praca zawiera szereg oryginalnych elementów merytorycznych oraz została oparta na adekwatnym do sposobu analizy zestawie metod badawczych. Należy podkreślić, że Autor wykazał się umiejętnością prowadzenia poprawnej analizy w obrębie poruszanych zagadnień. Na uwagę zasługują także prawidłowo formułowane wnioski z analizy. Ogólnie biorąc pracę oceniam pozytywnie, a oceny tej nie podważają wcześniejsze uwagi polemiczne lub krytyczne.

Konkludując, stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr Dawida Kościewicza spełnia ustawowe wymogi

stawiane pracom doktorskim. Dlatego wnoszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony przed Komisją powołaną przez Radę Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Maciek Wróblewski